

„Párkapcsolatok” – Az Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság műhelykonferenciája

Több éves hagyománya van annak, hogy az Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság műhelykonferenciát rendez a szociológia és a demográfia különböző témaköreiben. Többnyire folyamatban levő kutatások első eredményei kerülnek napirendre, amelyek szakmai megvitatásához jó lehetőséget kínálnak az ilyen jellegű kötetlen fórumok.

A Társaság 2008 novemberében, „Párkapcsolatok” címmel szervezett konferenciát a Központi Statisztikai Hivatal Keleti Károlytermében. A konferencia szervezői a 2007-ben elhunyt *Cseh-Szombathy László* tudományos munkássága előtt kívántak tisztelegni. Az előadások vitavezetői *Spéder Zsolt* és *Harcza István* voltak.

A konferencia nyitóelőadásában *Somlai Péter* méltatta az általa „klasszikus tudósként” tisztelt kutató, oktató és tudományszervező munkásságát. Személyében a szakma olyan embert ismerhetett meg, aki egy-egy vizsgált kérdés kapcsán alázattal törekedett a valóság megismerésére. Szakmai igényességét, művei időtállóságát bizonyítja, hogy az általa család-szociológiai témában írott könyvek, tanulmányok ma is a legjobb magyaryelvű irodalomforrásnak tekinthetők. Széleskörű tudományszervezői tevékenységéből feltétlenül ki kell emelni, hogy alapítója volt a Magyar Szociológiai Társaságnak, melynek 1990-ben elnökévé választották. A Szociológia szerkesztőbizottságának elnöke 1981-től 1990-ig, majd 1991 és 1998 között a *Szociológiai Szemle* főszerkesztője volt.

1962-től előbb a KSH Népesedésszociológiai, majd 1970-től a Társadalomstatistikai főosztályán dolgozott 1974-ig, amikor kinevezték az MTA Szociológiai Kutató Intézet igazgatóhelyettesének, 1983-tól igazgatójának.

Több szociológus nemzedék is forgatta a *Ferge Zsuzsával* közösen szerkesztett „A szociológiai felvétel módszerei” c. kötetet. Fő kutatási területe a családszociológia volt, e témakörben jelent meg két legismertebb könyve, a „Családszociológiai problémák és módszerek”, valamint „A házastársi konfliktusok szociológiája”. Az előadó meggyőződése, hogy ezeknek a műveknek a fő mondanivalója ma is aktuális.

A konferencia szakmai programja *Vaskovics László* „Párkapcsolatok fejlődési trendjei az EU-ban” c. előadásával indult, amelyben – egy tényyszerű európai körképre alapozva – számos általános jellegű tézist és következtetést fogalmazott meg. A fő elméleti tézise szerint *a társadalmi modernizáció és a globalizáció hatására, az utóbbi évtizedekben, a családformák tekintetében nagyfokú pluralizálódás ment végbe.*

E pluralizálódási folyamat eredményeként a következő főbb alternatívák (opciók) alakultak ki: szingli vagy partner kapcsolat; házasságkötés vagy élettársi kapcsolat; ha élettársi kapcsolat/házasság: mikor (előbb vagy később); gyermektelenség vagy szülőség; ha szülőség: mikor (előbb vagy később); ha szülőség: élet/házastárral, vagy társ nélkül; közös háztartás vagy „living apart together” (külön-külön élés);

ha élettársi kapcsolat/házasság: hosszantartó párkapcsolat vagy válás/különélés; ha válás/különélés: újrահázasodás vagy új élettársi kapcsolat.

Az előadó ezen opciók kapcsán azt is hangsúlyozta, hogy azok többsége – társadalomtörténeti szempontból – nem tekinthető újnak, azok már a modern kor előtt elterjedtek, sőt részben kulturálisan is legitimáltak voltak. Az új vonás leginkább abban jelenik meg, hogy bizonyos formák, így például az élettársi kapcsolatok esetében elkezdődött a jogi legitimálás is, továbbá abban, hogy a korábbi részleges jellegű kulturális elfogadottság mindinkább teljessé kezd válni.

Az európai országok nagy részére jellemző, hogy a különböző partner,- és családi konszolidációkat az érintettek, azon belül is elsősorban a fiatalok, nem tekintik egymással összeegyeztethetetlen alternatívának, ami azt jelenti, hogy azok – az életút során – egymást követően megjelenhetnek, sőt össze is kapcsolódhatnak. Így például egy házaspárkapcsolat sikeretelenségét lezáró válás elindíthatja az egyedül élő életformát, amelyet viszont különböző „erősségű” élettársi kapcsolatok követhetnek. Ezzel párhuzamosan az érintettek körében változhat például a „szülőség versus gyermektelenség” opciója is.

Mindezek mögött jelentős részben a fő tézisben már említett globalizációs folyamatok húzódnak meg, amelyeknek számos negatív következményét lehet felsorolni. Így többek között a gazdaságban megjelenő növekvő flexibilitási igényeket, a nem várt, vagy előre nem jelezhető piac-fejlesztési tendenciákat. E tényezők miatt csökken a lehetőség a hosszú távú trendek előrejelzésére, és növekszik a globális szintű bizonytalanság.

E makroszinten megjelenő bizonytalanság óhatatlanul formálja és motiválja az egyének által választható opciókat, amelyek az egyének szempontjából azzal járnak együtt, hogy meg-

nehezülnek a racionális döntések, szűkül a hosszú távú döntések lehetősége, a hosszú távú elkötelezettségek vállalása (továbbképzés, partnerkapcsolat), meggyengülnek a társadalmi reciprocitás kötelekei.

Azt lehet tehát mondani, hogy a makroszintű bizonytalanság „begyűrűzik” az egyének világába és felerősíti az individualizációs törekvéseket.

Az előadó e tendenciák elterjedését illetően nagyfokú konvergenciát lát az európai társadalmak körében.

Az előadást követő élénk vitában az egyetértő észrevételek mellett, több kérdésben is eltérő vélemény, illetve árnyaltabb megközelítés fogalmazódott meg. Így például vitathatónak vélték azt az állítást, amely a családformák pluralizálódását az európai kontinens egészére kiterjedő, és hasonló erősségű tendenciának tekinti. Éppen az előadó által bemutatott nemzetközi adatsorok kérdőjelezzik meg a nagyfokú konvergencia tételét, hiszen számos tekintetben (házások aránya, válás elterjedtsége) továbbra is nagyok az egyes nemzetek közötti különbségek. Ezért inkább azt lehet mondani, hogy a konvergencia fejlődés többnyire részlegesen jelenik meg.

Volt aki vitathatónak vélte az előadónak azon tételét is, mely szerint a családformák továbbbi pluralizálódásának, illetve az ezzel együtt járó bizonytalanságok létrejöttének „nincs alternatívája”. Ezt az állítást – éppen az előadó által is említett – társadalomtörténeti tapasztalatok teszik bizonyos mértékig kérdésesé, amelyek arra engednek következtetni, hogy általában a „megatrendek” (akár több évszázadosak) is végesek, és csupán a lecsengésük ideje a kérdéses.

Konkrétabban azt lehet mondani, hogy társadalomtörténeti koronként meglehetősen változó, hogy mely családformációk tekinthetők dominánsoknak. Egy-egy forma dominanciáját vagy éppen háttérbe szorítását alapvetően az

adott korra jellemző társadalmi-gazdasági „szabályok” és adottságok határozzák meg, és ha ezek a szabályok és adottságok változnak, akkor azok hatást gyakorolnak a családformálódásra. Következésképpen a korábbi domináns formák szerepe csökkenhet, és helyettük mások kerülhetnek előtérbe.

Ami pedig a globalizáció természetrajzát illeti, a mostani globális méretű pénzügyi válság éppen arra hívja fel a figyelmet, hogy a világgazdaságban korábban kialakított „szabályokat” jelentős mértékben módosítani kell a fenntartható fejlődés érdekében, tehát a globalizáció maga is belekényszerült az alternatívák keresésébe.

A fenntarthatóság követelménye hosszabb távon az európai népességfejlődésre is érvényes és ezzel összefüggésben, ha figyelembe vesszük az előadó által is említett negatív tendenciákat, akkor ezek a népesedés és család „alrendszeren” belül is új, „fenntarthatóbb” alternatívák kialakítására ösztönöznek.

Mindebből az is következik, hogy a családformálódás mai, éppen aktuális trendjeivel szemben csak relatíve rövidebb időtávon belül nem látható másfajta alternatíva.

A következő, „Változások a párkapcsolatokban” címmel szervezett blokkban öt előadás hangzott el. Elsőként *Spéder Zsoltnak* és *Kapitány Baláznak* „Az élettársi kapcsolatban élők házasságkötése – az értékek és beállítódások szerepe a párkapcsolatok (ki)alakulásában” címmel megtartott közös előadása hangzott el. A téma aktualitását az élettársi kapcsolatok nemzetközi méretekben is megfigyelhető terjedése adja, ám az egyes országok között e tekintetben igen nagyok a különbségek, hiszen a 21–34 éves népességet alapul véve, az élettársi kapcsolatban élők aránya Lengyelországban 11 százalékot, Magyarországon 34 százalékot, Norvégiában pedig 57 százalékot tesz ki.

A kutatók két alapvető kérdésre keresték a választ: 1. ki házasodik össze az élettársi kap-

csolatban élők köréből; 2. milyen szerepe van ebben az értékeknek, beállítódásoknak. A kérdések megválaszolásához a Népességtudományi Kutató Intézet által 2001/2002-ben, illetve 2004/2005-ben végzett „Életünk fordulópontjai” panelvizsgálat kínálta az empirikus adatforrást. Kutatásuk azokra irányult, akik az első hullám idején élettársi kapcsolatban éltek, és ezt megelőzően nem voltak még házasok. Az időközben született gyermek erőteljesen megnöveli a házassodás esélyét, továbbá az is pozitív befolyásoló tényező, ha a jelenlegi párkapcsolat előtt az illetőnek már volt egy, vagy több párkapcsolata. A kutatók viszonylag jelentős meghatározó tényezőnek tekintették az iskolai végzettséget is, miután azt mutatták ki, hogy a magasabb iskolai végzettségi szinteken nagyobb a házassodás valószínűsége. Ez utóbbi összefüggéssel kapcsolatosan megjegyezzük, hogy a kapott adatokat bizonyos óvatossággal kell kezelnünk, mert az alacsonyabb iskolai végzettségűek jelentős része azért nem került a vizsgálat mintájába, mert már megházasodott, és ennek következtében a mintában a magasabb végzettségűek felülreprezentáltak. Közismert, hogy főleg a felsőfokú végzettségűek esetében az iskolarendszerben való huzamosabb jelenlét komoly mértékben kitolja a házasságkötés időpontját. Ily módon tehát a kapott eredményeket jelentősen befolyásolhatta az alapsokaság sajátos összetétele is.

További tanulságos eredménynek tekintjük azt, hogy az attitűdöknek csak akkor lehetett befolyásoló hatást tulajdonítani, ha a házasságkötési szándékot, mint változót kivették a modelltől. Ez feltehetően azt jelenti, hogy ezek az attitűdök megjelennek a házasságkötési szándékban, amely után a házasság nagy valószínűséggel realizálódik.

A következő előadó *Durst Judit* „Mán az Urak is csak így élnek, vadházasságban – jegyzetek a roma párkapcsolatokról” címmel, az általa több éve megkezdett romakutatásnak

a párkapcsolatokra vonatkozó tapasztalatairól számolt be. Három Borsod-Abaúj-Zemplén megyében levő elcigányosodott kistelepülésről gyűjtötte be az adatokat.

A kutatás egyik legfontosabb megállapításaként az előadó azt hangsúlyozta, hogy a roma társadalom nagyon tagolt, olyannyira, hogy jellemző vonásait leginkább csak az etnicitás fogalma felől lehet megközelíteni. Az etnográfiai megközelítést alkalmazva, három csoportot emelt ki: a „dzsumbujlakókat”, a fehércigányokat, és a parasztcigányokat”. Tapasztalatai szerint e csoportok házassági stratégiái nagymértékben eltérnek egymástól, csupán egyetlen közös elemet lehet kiragadni, nevezetesen azt, hogy a házassági és az együttélési szokásaikat alapvetően az érdek és a praktikum vezérli, és nem annak a formája. A házasság és a párkapcsolat intézménye körükben teljes mértékben kultúrafüggőnek bizonyul, konkrétan tehát az adott kisebb közösségekben érvényes normák az irányadóak. Ebből tágabb értelmezésben az is következik, hogy a különböző társadalmak, szubkultúrák, éppen a mikrokulturák sajátosságaiból fakadóan, nagyon eltérő tartalmat érhetnek a házasság alatt.

A vizsgált populációban tartósan alacsony a nők első házasságkötés kori átlagos életkora, és bizonyos csoportokra továbbra is a magas átlagos gyermekszám jellemző. A párkapcsolati formákban megjelenő „flexibilitás” jól tetten érhető a házasságon kívüli születéseknek, az utóbbi közel két évtizedben történő, erőteljes megnövekedésében is. Mindez arra enged következtetni, hogy a kisebbségek e tekintetben viszont követik a többségi társadalomra jellemző mintákat.

Szalma Ivett és Róbert Péter „Az iskolai és munkaerő-piaci bizonytalanságok hatása a párkapcsolat-formálódásra Magyarországon egy panelvizsgálat tükrében” címmel tartottak előadást. Empirikus kutatásuk alapját az „Éle-

tünk fordulópontjai” című adatgyűjtés képezte, és a párkapcsolatok formálódása volt a vizsgálat tárgya.

Kutatási hipotéziseik megfogalmazásakor abból indultak ki, hogy a felnőttkorba való átmenet mindinkább rugalmasabbá válik, többek között amiatt, hogy a fiatalok a korábbiakhoz képest több időt töltenek az iskolapadban, továbbá terjedőben vannak a rugalmas foglalkoztatás bizonyos formái, és emellett sokszínűbbé váltak a párkapcsolatok formái is.

Előzetes feltételezésük szerint

– az alacsony iskolai végzettség megnöveli a rugalmas párkapcsolati formák valószínűségét, ezzel párhuzamosan viszont a magasabb végzettségűek elhalasztják a házasságot;

– a tanulók és rugalmas foglalkoztatási formában dolgozók körében gyakoribb a rugalmas párkapcsolati formák;

– a nagyobb településen élők körében nagyobb az esélye annak, hogy valaki egyedül él, vagy rugalmas párkapcsolati formát választ;

– a vallásosság növeli a házasság esélyét;

– ha a szülők elváltak, akkor az csökkenti a házasság valószínűségét.

Az elemzés alapján levont legfontosabb következtetések a következők voltak:

1. az élettársi kapcsolatban élő magasabb iskolai végzettségűek sokkal nagyobb arányban házasodnak meg, mint az alacsonyabb végzettségűek;

2. a bizonytalan (perifériális jellegű) munkaerő-piaci státusz nagymértékben akadályozza bármilyen partnerkapcsolat kialakításának;

3. a fiatalabb generációkhoz tartozók nagyobb eséllyel lépnek partnerkapcsolatba, mint a 41–50 év közöttiek;

4. a lakóhely viszonylag erőteljes meghatározó tényező, amelyen belül részben a megyei jogú városokban élők érdemes kiemelni,

tekintve, hogy – más településtípusokhoz viszonyítva – ott volt a legkisebb esélye annak, hogy élettársi kapcsolat jöjjön létre. A községek körében viszont a házasodás valószínűsége nagyobb, mint a más településtípuson élőknek;

5. a vallásosak körében gyakoribb a házasodás, mint a nem vallásosak csoportjában.

A hipotéziseket és a kapott eredményeket egybevetve úgy tűnik, hogy nem minden téren teljesültek az előzetes várakozások, hiszen például nem sikerült igazolni azt a hipotézist, hogy az alacsony iskolai végzettségűek körében többnyire a rugalmas párkapcsolati formák a jellemzők. Az empirikus eredmények azt bizonyítják, az alacsony végzettség általában nem kedvez a párkapcsolatoknak.

Bognár Virág „Mintaváltás a párkapcsolati életútban” címmel tartott előadásában egy nagyszabású kutatás eddigi eredményeiről számolt be, amelyben a 30–69 éves népességben belül a különböző generációk 18 és 30 év közötti párkapcsolati életútját hasonlította össze, tehát végeredményben kohorszelemzésről van szó. Ennek kapcsán különösen fontosnak vélte annak megválaszolását, hogy vajon a fiatal generáció életútja ugyanolyan jól tipizálható-e, mint az idősebbeké, továbbá ezzel összefüggésben az is releváns kérdés, hogy miként kapcsolódnak össze a párkapcsolati életút jellemzői a szülővé válás időzítésével. Kutatási eredményei számottevő magyarázatot nyújthatnak *Vaskovics László* korábbi előadásában elhangzott azon megállapításához, mely szerint az utóbbi időszak a párkapcsolati formák fokozott pluralizálódásának a jegyében teltek el.

Ez a kutatás is az „Életünk fordulópontjai” felvétel adataira támaszkodva, havi bontásban tételesen számba vette, hogy az egyének 18–30 év közötti életszakaszában hányféle állapot (szingli, házas stb.) fordult elő, továbbá, hogy egy-egy állapotban mennyi időt töltött valaki,

és ez az idő hogyan szóródik a perióduson belül. Az életúton belüli változások jellemzésére a turbulencia fogalmát használta, amely alatt azt kell érteni, hogy ezek az állapotváltások, a gyakoriságot is figyelembe véve, milyen időeloszlásban követik egymást. Így például, ha **A** személy, a számba vett 144 hónapból 10 hónapot szingliként, 4 hónapot élettársi kapcsolatban, majd 130 hónapot házasságban töltött, míg **B** hasonló állapotváltásokon ment keresztül, ám mindegyikben 48–48 hónapot élt meg, akkor az utóbbi személy életútját tekinthetjük turbulensebbnek. Azt lehet tehát mondani, hogy azonos számú állapotváltás esetén az minősül turbulensebbnek, amelyek egyenletesebben oszlik el a vizsgált perióduson belül. Továbbá minél gyakoribb a váltások száma, annál nagyobb a turbulencia értéke.

A bemutatott indikátorok alapján nagyon jellegzetes generációk közötti különbségek jelentek meg. Így többek között, ha azon státusváltások arányát vesszük alapul, akiknél 18 és 30 éves korban szingliből a házas állapot következett be, akkor a 65–69 éves férfiak körében 82,5 százalék, a 30–34 éveseknél csupán feleannyi, 40,6 százalék volt a megfelelő érték. Ezzel párhuzamosan a fiatalok korcsoportjában sokkal magasabb hányadot tettek ki a végig szingli státusban levők, valamint az „atipikusként” definiált kategóriák, mint az idősebbek körében.

Jelentősek a nemek közötti különbségek, miután a férfiak körében számottevően nagyobb turbulenciát lehetett megfigyelni. Némileg meglepő volt, hogy a vallásgyakorlás nem mutatott szignifikáns kapcsolatot a turbulencia nagyságával.

A kutatás kimutatta, hogy minél magasabb az egyén iskolai végzettsége, annál nagyobb a 30 éves korig megfigyelhető turbulencia. Bár – idő hiányában – az előadó e jelenség magyarázatára nem tért ki, azonban annak értelmezéséhez feltételezhetjük, hogy e mögött az húzó-

dik meg, hogy a magasabb végzettségűek több időt töltenek az iskolarendszerben, és ebből adódóan a „stabilnak tekinthető” párkapcsolat létesítését időben kitolják. Ennek következtében esetükben megnő a lehetősége annak, hogy a vizsgált életútszakasz alatt sorozatos, tehát nagyobb számú párkapcsolatot létesítsenek, mint az alacsonyabb végzettségűek.

Földházi Erzsébet „Az első házasság felbomlása: válás Magyarországon a XX. század második felében” című előadásában egy kiterjedtebb kutatás néhány fontosabb eredményeibe engedett bepillantást. A kutatás alapvető célja a válás okainak bemutatása volt, ezen belül is elsősorban az első házasság felbomlását előidéző tényezőké, továbbá, hogy ebben milyen szerepe van a közös gyermeknek. Ez a kutatás is az „Életünk fordulópontjai” panelvizsgálat adataira épült, és az eseménytörténet módszerével próbálta a folyamatokat kibontani, illetve a válás ok-okozati összefüggéseit feltárni.

A kutatás rávilágított, hogy a válást előidéző okok részben nagyon összetettek, részben az ezzel kapcsolatos összefüggések értelmezése is gyakorta korlátokba ütközik. Így például az előadó is hangsúlyozta, hogy a gazdasági aktivitással, és általában a megélhetési problémákkal kapcsolatos információk hiánya miatt, az elemzés érthetően csak részleges magyarázatokkal szolgálhatott a válás okaira vonatkozóan.

Ezt is figyelembe véve fontos összefüggések kerültek napvilágra, amelyek közül a legfontosabbak a következők voltak:

- a házasság első éveiben magas a válási kockázat, egészen a hetedik évig, azt követően csökken;

- a házasság előtti együttélés, a nagyon fiatalon kötött házasság, valamint a házasságkötést megelőző gyermekszülés növeli a válás esélyét;

- a szülői háttér fontosságát jelzi, hogy a szülők válása növeli, a nagycsaládban való felnevelkedés (három és több testvér) pedig csökkenti a válás esélyét;

- a gyermektelen házaspárok esetében következik be a legnagyobb valószínűséggel a válás, feltehetően ezekben az esetekben olyan hamar történt meg a válás, hogy a gyermekvállalásra már nem kerülhetett sor;

- a második gyermek megszületését követően már erősen megritkul a válás előfordulása;

- az iskola végzettség emelkedésével némileg emelkedni látszik a válás gyakorisága;

- a vallásosság pedig csökkentő hatást fejt ki.

Érdeemes kiemelni az előadás követő vitában elhangzott hozzászólásokból azt, amelyik szerint – számos más társadalmi jelenség vizsgálatához hasonlóan – „lehetséges, hogy a válások okainak magyarázásakor mellékvágányon haladunk, mert a mai napig sem sikerült érvényes modellt kialakítani ezen összetett jelenség megfelelő értelmezéséhez”.

A párkapcsolatok létrejöttét illetően, az utóbbi időszakban, új színfoltot jelent az internetes társkeresés, ismerkedés, ezért különös aktualitása volt *Lőrinc László* „Az internetes ismerkedés hatása a homofiliára” címmel tartott előadásának. Ezen ismerkedési forma elterjedtségét jól jellemzi egy 2006. évi felmérés, mely szerint az internetezők 10 százaléka társkeresés céljából is használta az internetet.

Az empirikus kutatáshoz két magyar ismerkedési oldal szolgáltatja az alapinformációkat. A kiinduló hipotézis az volt, hogy az internet nagyobb lehetőséget kínál arra, hogy heterogénebb összetételű párkapcsolatok jöjjenek létre, mint a hagyományos, személyes formában történő ismerkedés esetén.

Elmondható, hogy az iskolai végzettséget tekintve nem volt számottevő eltérés a szemé-

lyes, illetve az internetes ismerkedési útján létrejött párkapcsolatok között. A társadalmi háttér esetében, amelyet az apa iskolai végzettségével mértek, viszont kitűnt, hogy az interneten ismeretséget kötöttek némileg heterogénebb összetételűek, mint a hagyományos formában ismerkedők.

Az igazán érdekes eredményt pedig az jelentette, hogy amikor a létrejött párkapcsolatok szorosságát vették alapul, nevezetesen, hogy együtt járás, együtt élés, vagy esetleg házasság lett-e a végeredmény, akkor már nem találtak eltérést a különböző formában megismerkedett személyek homofiliájában. Alaposabban átgondolva az eredményeket, az előadás hallgatójában inkább az a benyomás támadt, hogy az internetes ismerkedés, a házasságok homofiliáját illetően, „nem borítja fel” a korábban kialakult társadalmi gyakorlatot.

Az első szekció zárásaként hangzott el *Pongrácz Tiborné és Murinkó Livia*, „A háztartási munkák megosztása” című előadás, amelyben egy nemzetközi vizsgálatra alapozva, részben a háztartási munkák nemek közötti megosztására, részben az ezzel kapcsolatos, férfi-női szerepekre vonatkozó attitűdökre, értékrendbeli eltérésekre mutattak be összehasonlító adatokat. Négy ország, Magyarország, Franciaország, Németország és Oroszország adatait választották ki az összehasonlítás céljára.

A háztartáson belüli tevékenységek közül hetet emeltek ki, ezek a következők voltak: főzés, mosogatás, bevásárlás, takarítás, kisebb javítások, kiadások, bevételek figyelése, közös programok szervezése.

A házasságban élő férfiaktól és nőktől azt tudakolták, hogy a felsorolt tevékenységek közül melyeket végzi mindig vagy általában a nő vagy a férfi, esetleg megosztva. A vártnak megfelelően a hazai adatok azt tükrözték, hogy e tevékenységeket döntően a nők végzik, és férfiak és nők válasza e tekintetben

csupán abban különbözött, hogy mindkét nem a saját szerepét egy kicsit nagyobbak tüntette fel.

A nemzetközi összehasonlítás is azt mutatta, hogy a nők részvétele domináns a vizsgált tevékenységek körében, ám a férfiak és nők közötti különbségeket illetően komoly eltérések jelentek meg. Magyarország és Oroszország esetében a férfiak és a nők közötti különbségek jóval nagyobbak voltak, mint Franciaországban, illetve Németországban. Általános vonás volt az is, hogy az élettársi kapcsolatban élők körében mindenütt egyenletesebb volt a háztartási munkák nemek közötti megosztása, mint a házások csoportjában.

A különböző attitűd kérdéseknél is jellegzetes differenciákat találtak az országok között, és az áttekinthetőbb értelmezés érdekében, egy összevont index alapján, megpróbálták az eredményeket a „tradicionális-emancipált” értékrend alapján értelmezni. Ez alapján úgy találták, hogy Magyarországra és Oroszországra a házimunkák tekintetében inkább a hagyományos értékrend a jellemző, amelyben a férfi feladata többnyire a család megélhetésének a biztosítása, a nő pedig a háztartási feladatok ellátása. Franciaországban és Németországban kevésbé különülnek el a nemi szerepek az előbbieket tekintve, és ezért ezekben az országokban inkább az emancipáltabb beállítottság jelenik meg.

Az előadás kapcsán elhangzott észrevételek egy része azt tette szóvá, hogy a figyelembe vett mutatók alapján nem tűnik teljesen meggyőzőnek a tradicionális-emancipált értékrend értelmezése. A kiválasztott tevékenységek típusai, amelyek többsége jellegzetesen női munkát takart, már eleve magában hordta a várható eredményt.

A következő szekció a vegyes házasságok témakörével foglalkozott, elsőként *Tóth Ágnes* és *Vékás János* „Család és identitás. A vegyes házasság szerepe a magyarországi ki-

sebbségi közösségek reprodukciójában” című előadás a 2001. évi népszámlálás nemzetiségekre vonatkozó, teljes körű adatai alapján adott meglehetősen széles képet a kisebbségi közösségek vegyes házasságaira vonatkozóan. Csupán a nagyságrendek érzékeltetése szempontjából érdemes megemlíteni, hogy az adatok szerint a népesség 4,3 százaléka (442 ezer fő) kötődött valamilyen kisebbséghez, ám a használt nyelv szempontjából már csak 1,6 százalék.

Közismert, hogy a személyiségi jogok szempontjából érzékeny kérdéseket, így például az etnikai hovatartozást is, csak igen komoly bevállási problémák mellett lehet vizsgálni, és különösen igaz ez a roma népesség esetében. Ezt is figyelembe véve a kutatók által bemutatott adatfeldolgozás sok tekintetben gazdagította ismereteinket.

A kutatások három kérdéskörre koncentráltak:

1. a házaspáros típusú családokban hogyan alakultak a házastársak nemzetiségi arányai;
2. a házastársak nemzetisége hogyan hat a gyermekek nemzetiségére;
3. bizonyos társadalmi-demográfiai tényezők milyen hatással lehetnek a családok nemzetiségi összetételére (nemek, életkor, képzettség, területi megoszlás).

A házastársak nemzetiségi arányait tekintve igen nagy különbségek mutatkoztak, hiszen azokat alapul véve, ahol a feleség és férj is csak azonos kötődésű volt, a cigányok körében 59 százalékot, a szlovákoknál 14 százalékot, a lengyeleknél 11 százalékot tett ki.

Megállapítható volt, hogy – a cigányokat leszámítva – a vegyes házasságok aránya minden nemzetiség esetében magasabb volt, mint a határon túl élő magyarok körében, ami érthető, hiszen a hazai kisebbségekre messze nem jellemző az a területi koncentrátság, amely a

határon túli, tömbökben élő magyarok körében megfigyelhető.

Mindezekből az is következik, hogy hazánkban a magyarpárú vegyes házasságok a dominánsak, ám a településsoros számbavétel alapján kiderült, hogy e tekintetben jelentős különbségek vannak, éppen a területi koncentráltágból adódóan. Ahol nagyobb koncentrátságban élnek kisebbségek, ott a házasságok homogenitása is nagyobb mérvű. Erőteljes intergenerációs asszimilációt lehetett megfigyelni, tehát a gyermekek körében még inkább megjelent a kisebbségi gyökerek lazulása.

Horváth István „Vegyes házasságok Erdélyben 1992–2005” címmel tartott előadása révén betekintést nyerhettünk a romániai, ezen belül is elsősorban az erdélyi vegyes házasságok világába. Az Erdélyben élő nemzetiségek asszimilációja, demográfiai jellemzőinek alakulása, az ott élő magyarság szempontjából kulcskérdés, ezért a kutatás különösen aktuálisnak tekinthető.

Az empirikus kutatáshoz a román Statisztikai Hivatalnak, a házasságkötések 1992 és 2005 közötti időszakra vonatkozó éves adatgyűjtései adtak alapot. A vegyes házasságok, illetve az asszimiláció jelenségét az alapvető társadalmi-gazdasági makrofolyamatokba való beágyazódásán keresztül próbálta értelmezni a kutatás. Ebből a szempontból alapvető jelentőségűnek tekinthető a 60-as évek óta erősödő urbanizáció, az etnikai heterogenitás, amelyeket egyúttal esélymeghatározó környezetként is kezelhetünk. Ilyen környezetben óhatatlanul változnak a preferenciák, amelyek érthetően áterjednek a párválasztási szokásokra is.

A 60-as és a 70-es években a vegyes házasságokra való hajlam inkább a férfiakra volt a jellemző, ám ezt követően a nők körében is felerősödött ez a tendencia, olyannyira, hogy az ezredforduló környékén már inkább ők vették át e tekintetben a vezető szerepet.

A kutatás kétféle adatforrást is használt a vegyes házasságok trendjének bemutatására. A népszámlálásból származó „állományi adatok” szerint 1992 és 2002 között kissé csökkent a párválasztás etnikai heterogenitása, országosan 3,02-ről 2,51 százalékra, Erdélyben 7,65-ről 6,47 százalékra. Az Erdélyre vonatkozó éves házasságkötési statisztikák szerint viszont, 1992-ben 8,93 százalékot, 2005-ben 11,62 százalékot tettek ki a vegyes házasságok, és az intenzívebb növekedést az ezredfordulót követően lehetett figyelni. Az eltérő tendenciák okaira vonatkozóan csak feltételezések vannak, így például az, hogy a vegyes házasságok sokkal bomlékonyabbak, mint a homogám házasságok, és ezért a korábban még házasságban élők a népszámlálás számbevételekor már az elváltak kategóriájába kerülnek.

Az utolsó blokk társadalomtörténeti szempontból vizsgálta a párkapcsolatok alakulását. A történeti visszatekintés tükrében még inkább szembevetődnek az utóbbi időszakban tapasztalt tendenciák. *Tóth Olga* „Szűkülő vagy táguló lehetőségek? Mai huszonévesek és szüleik párválasztási lehetőségeinek összehasonlítása” című előadásában a mai fiatalok, illetve szüleik párválasztási körülményeit vetette egybe.

A statisztikai adatok önmagukért beszélnek, hiszen 1970 és 1980 között, a házasság „aranykorában”, a 15 éves és idősebb férfiak körében 70 százalék körül alakult a házások aránya, 2000-ben ez az érték 56 százalék volt. Az előadó szerint a 70-es években erőteljes társadalmi és gazdasági nyomás nehezedett a fiatalokra abban a tekintetben, hogy minél előbb megházasodjanak. A lakáshoz való hozzájutást segítő szociálpolitikai kedvezmények és más, a családalapítást ösztönző intézkedések mind ebbe az irányba hatottak. A társadalom kezdte elismerni a fiatalok szexualitásra vonatkozó igényeit, ám ezt alapvetően csak a

házasság intézményes kereteit között tudta elképzelni.

Az adott körülmények érthetően meghatározták a párválasztás attitűdjeit is. A „házassági piac” intézményes ösztönzése bizonyos tekintetben a „hiánygazdaság” szimptomáit mutatta, amelyre az volt a jellemző, hogy azt „ve-szünk”, amit találunk. A fiatalok az alapján választották ki a lehetséges partnert, hogy az illető milyen mértékben alkalmas a közös jövő megvalósításához.

A 2000-es évekre jelentősen átrendeződtek a makroviszonyok, egyre inkább a fogyasztói társadalom jellemzői domináltak, és ezek a beállítódások a párválasztási szokásokban is megnyilvánultak. E téren is megnövekedtek, vagy inkább megváltoztak az igények, és a párválasztáshoz is az a képzet társult, hogy mindig „van másik”. Míg korábban a célok többnyire a közös egzisztencia megteremtése körül sűrűsödtek, addig mára meglehetősen színessé, és sokrétűvé váltak.

Korábban egyfajta versenyfutás alakult ki a megfelelő partner megtalálásában, mára már inkább a házasság halogatása, jobb esetben a tartós élettársi kapcsolat kialakítása került előtérbe. Az együttélést, és ezen belül a házasságot egyre inkább az érzelmi szempontok motiválják, amelyen belül jól megfér a párválasztási célok sokfélesége: futó kaland, barátság, szórakozás, együttélés, családalapítás. A tartós párkapcsolat időszakának a kitolódása egyúttal azzal is együtt jár, hogy mindinkább kialakulnak az érintettek életformáját jellemző keretek, amely a párválasztásnál komoly adottságként jelenik meg, hiszen a fiatalok ehhez a kerethez „illő” társat igyekeznek keresni, és ezáltal szűkül a lehetséges partnerek köre.

Nemcsak a meghatározó alapokat nyújtó makroviszonyok, illetve az attitűdök, hanem az ismerkedés helyszínei és formái is komoly mértékben megváltoztak. Korábban az ifjúsági klubok, amatőr művészeti csoportok, KISZ-

szervezetek, munkahelyek és az iskolák meg-
lehetősen színes választékát adták az ismerke-
dés helyszíneinek. Ráadásul a pártállam felis-
merve azt, hogy e fórumokon is befolyást gya-
korolhat a fiatalokra, számottevő mértékben
támogatta ezek működését.

Jelenleg sokkal szélesebb a szórakozási
lehetőségek skálája, ám az individualizálódás
felerősödésével ezek a lehetőségek csak for-
mai keretek maradnak. A szorosabb közössé-
gek és kötődések kialakulását számos ténye-
ző akadályozza, így például a felsőoktatás
tömegessé válásával elszemélytelenedtek a
diákság csoportkapcsolatai, igen sok kisebb
létszámú munkahely jött létre, amely eleve
behatárolja a társas kapcsolatok létesítését, a
munkanélküliség pedig igen sok fiattól még
a lehetőséget is elveszi a korosztályi kapcsola-
latoktól.

Ilyen körülmények között mindinkább elő-
térbe kerül az internetes társkeresés, és ma
csak Magyarországon már több mint száz in-
ternetes portál kínálja e téren szolgáltatásait,
amelyek egy-egy sajátos igényhez, életformá-
hoz, értékrendhez igazodva nyújtanak lehető-
séget.

Valuch Tibor „Válás-társadalom-közvéle-
kedés Magyarországon a XX. század máso-
dik felében” címmel tartott előadásában arra
próbált rávilágítani, hogy az utóbbi több mint
fél évszázadban milyen folyamatok és jelen-
ségek húzódnak meg a válások megtízszere-
ződésében. Feltételezése szerint a nők töme-
ges munkába állása, a társadalmi és földrajzi
mobilitás, a válás jogi hátterének jelentős
mérvű megváltozása teljesen új alapokat hoz-
tak létre, amelyek óhatatlanul kihatottak a
család szerepével kapcsolatos értékekre, a
vallásossághoz kötődő etikai normák átren-
deződésére. Nagyon fontos magyarázó ténye-
ző még a nők iskolázottságának a növekedé-
se, ami megváltoztatta gazdasági helyzetüket,
munkaerő-piaci pozícióikat, és ezáltal ko-

moly mértékben módosult a tradicionális há-
zassághoz való viszonyuk is.

A falusi párválasztás hagyományos rendje
mindinkább háttérbe szorult, hiszen a tömeges
földrajzi mobilitás eredményeként felbomlott a
nagy családi keretek közötti együttélés, a fiata-
lok elkülönült életkezdemése mind gyakoribbá
vált, és ily módon a házasság, a válás fokoza-
tosan kikerült az idősebb generáció kontrolja
alól. A megváltozott keretek nemcsak a fiata-
lok gondolkodásmódját és attitűdjeit alakítot-
ták át, hanem hatással voltak a szülők generá-
ciójára, azon belül is az anyák hozzáállására,
melynek hatására a korábbiakhoz képest, sok-
kal engedékenyebben kezelték gyermekeik há-
zassági stratégiáit. A normák fellazulása kö-
vetkeztében a házassággal, válással és szexua-
litással kapcsolatos kérdések már nem voltak
tabuk, azokról a családi keretek között is egyre
nagyobb nyíltsággal beszéltek.

A szocialista korszak első időszakában az
érvényes jogszabályok – a vélt szocialista er-
kölc védelmében is – a család intézményét,
annak mindenáron való fenntartását preferál-
ták. A bíróságok többnyire valamilyen devi-
áns viselkedést (házasságon kívüli kapcsolat,
iszákosság stb.) kerestek annak magyarázató-
ra, hogy mi indokolhatja a házasság felbom-
lását, és a válóperes ügyvédek ehhez a „nor-
mához” igazították a válóperes iratokat még
abban az esetben is, ha azoknak nem volt
meghatározó szerepe a fennálló házasság
megromlásában.

A 70-es és 80-es években, a megváltozott
társadalmi gyakorlathoz igazodva, a jogsza-
bályok és a bíróságok gyakorlata is egyre in-
kább engedékenyebb lett, és ezáltal kodifikál-
ták az új szokásokat és normákat, minek kö-
vetkeztében az elvált családi állapot mindin-
kább elfogadottá vált. Összességében tehát azt
lehet mondani, hogy a társadalmi, gazdasági
alapfeltételek megváltozása, majd ezek nyo-
mán a korábbi értékek fellazulása, és az így

kialakult társadalmi gyakorlat jogi szentesítése tág teret nyitott a házassági stratégiák újragondolásának. Mindezek nyomán ledőltek a válással szembeni korábbi korlátok és kötöttségek, ám az is igaz, hogy e folyamat hatására a házasság intézménye meggyengült, és az együttélési formák instabilabbá váltak.

Óri Péter „Házasodás és válás Pest megyében, 1900–2001. A demográfiai viselkedés térszerkezetének változásai” című előadása egy évszázadra kiterjedően próbálta nyomon követni a házasodás és a válás térbeni mintáinak esetleges továbbélését. A demográfiai folyamatokat, a XIX. század második felében jellemző gazdasági, társadalmi és kulturális tényezőkkel hozta összefüggésbe.

A kutatás abból indult ki, hogy a múltban komplex demográfiai mikrorendszerek alakultak ki, amelyek viszonylag szorosan kapcsolódtak egymáshoz. Így például meghatározott házasodási szokásokhoz illeszkedtek bizonyos termékenységi jellemzők, amelyek viszont összekapcsolódtak a vándorlásnak egy bizonyos szintjével. Ám ezek a mikrorendszerek szoros összefüggésben voltak a földrajzi, gazdasági viszonyokkal, ezen belül is például a paraszti gazdálkodás adott formájával, a piaci és migrációs lehetőségekkel. A már említett gazdasági alapokra jellegzetes kulturális tényezők épültek rá, így többek között fontos szerepe volt az öröklési szokásoknak, a felekezethez vagy etnikumhoz való tartozásnak, sőt jelentős befolyásoló tényező volt az adott településre vagy térségre jellemző társadalmi szerkezet. Mindezen faktorok kölcsönhatásának eredményeként formálódott az „első demográfiai átmenet”.

A XX. század derekától kezdve fontos változás, hogy jelentős gazdasági és társadalmi mozgások zajlottak le, amelyekkel párhuzamosan komoly mértékben csökkent a közösségek együttélési szokásait befolyásoló intézmények (család, lakóhelyi közösségek, egyház,

állam) szerepe. A felerősödő szekularizáció és individualizáció hatására jelentősen módosultak a demográfiai minták is, amely fokozatosan elvezetett a termékenység erőteljes visszaesését előidéző, „második demográfiai átmenethez”.

Ezen társadalomtörténeti előzményekre alapozva a kutatás legfontosabb kérdése az volt, hogy a jelenlegi térbeli demográfiai különbségek, ha részlegesen is, visszavezethetők-e korábbi adottságokra Nyugat-Európa egyes országaiban, így Franciaországban, Belgiumban, Svájcban a kutatók e tekintetben tartós regionális különbségeket mutattak ki.

A vizsgálat Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye mintegy 200 településére terjedt ki, és az 1900–1910., az 1970. és a 2001. évi népszámlálás közszégsoros adatait használta fel.

A kutatás legfontosabb eredményeit a következőkben lehet összefoglalni:

- mindhárom korszakban viszonylag szoros kapcsolatot lehetett megfigyelni a válási és együttélési szokások, valamint más demográfiai jelenségek között (például termékenység, születésszám);

- a XX. század elején a válás megjelenése még nem tekinthető általánosnak, kimutatható volt, hogy ennek a gyakorisága szoros összefüggést jelzett a településen élő reformátusok arányával;

- a mai helyzetet tükröző adatok arra engednek következtetni, hogy ezek a korai minták, némileg halványuló formában ugyan, de továbbra is tettenérhetők;

- a kulturális faktorok tartós hatására utal az is, hogy ahol a reformátusok jelenleg magasabb arányban élnek, ott az élettársi kapcsolat nagyobb elterjedtséget mutat.

Összegző tanulságként elmondható, hogy a konferencia egyrészt jó alkalmat biztosított a különböző kutatói műhelyekben zajló demográ-

fiai, szociológiai vizsgálatok bemutatására, másrészt az előadások hallgatóságban óhatatlanul felmerült az a gondolat, hogy célszerű lenne rendszeresebbé tenni az ilyen jellegű fórumokat. A szakmai párbeszéd révén jelentős mértékben gazdagodhatnának az egyes megközelítési szempontok, továbbá egy-egy kutatás számos

olyan támpontot (eredményt) vehetne át a többiekéből, amely komoly hozadékkal járna.

Harcsa István,

a Központi Statisztikai Hivatal
szakmai főtanácsadója
E-mail: istván.harcsa@ksh.hu

Ékes Ildikó (1948–2008)

2008. december 16-án, életének 60. évében elhunyt *Ékes Ildikó*, a közgazdaságtudomány kandidátusa, az ECOSTAT Kormányzati Gazdaság- és Társadalom-stratégiai Kutató Intézet Társadalmi elemzések osztályának vezetője.

Szakmai pályafutása az 1971-ben megszerzett közgazdasági egyetemi diplomával kezdődött. Már 1972-ben elnyerte az egyetemi doktori címet. A tanulás lételeme volt, 1981 és 1983 között az ELTE-n szakinformátori diplomát is szerzett, majd 1987-ben a közgazdaságtudomány kandidátusa lett.

Az egyetem befejeztével először vállalati szakmai gyakorlatot szerzett a Hungarotelnél, 1973-tól tíz éven át a Közgazdaságtudományi Egyetemen dolgozott, komoly tudományos oktatói, kutatói és főszerkesztői gyakorlatot is szerezve. 1983 és 1989 között a Központi Statisztikai Hivatal Gazdaságkutató Intézetének tudományos főmunkatársaként kiemelkedő tevékenységet végzett a társadalmi folyamatok, a lakosság életkörülményeinek vizsgálatában. A Szakszervezetek Gazdaság- és Társadalomkutató Intézetének 1989-től tudományos osztályvezetője, majd 1998-ig – a szervezet megszűntetéséig – igazgatója volt. 1999-től a KSH ECOSTAT Gazdaságelemző és Informatikai Intézet, majd ennek jogutódja

(2007-től), az ECOSTAT Kormányzati Gazdaság- és Társadalom-stratégiai Kutató Intézet osztályvezetője lett, kiemelt feladatként a társadalmi elemzések területét irányította. Kutatási szakterülete az életszínvonal, a lakossági jövedelem, az adózás kérdései, a rejtett gazdaság területe, a munkaügyi, a szociálpolitikai folyamatok vizsgálata és sok egyéb fontos kérdés elemzése volt.

Fiatalkutatók gyűlteke köré – nem csak az Intézetben –, hogy sikeres és nélkülözhetetlen munkájának tapasztalatait ellessék. Nagyon szeretett tanítani, lételeme volt a fiatalokat oktatni, nevelni, a tudását tovább adni. Az ELTE-n hosszú éveken át meghívott tanárként tartott kurzusokat, vezetett szemináriumokat, az ország sok más egyetemén és főiskoláján is rendszeres előadó volt.

Aktívan részt vett a tudományos, szakmai közéletben is, így a Magyar Tudományos Akadémia Munkatudományi Bizottságának alelnöke, a Global Policy Network magyarországi levelezője, a European Review of Political Technologies Tudományos Tanácsának tagja volt. Emellett felkért szakértőként hasznos munkát végzett az ILO, a Világbank, az IMF és az OECD felkéréseire. Hosszú éveken át részese volt a nemzetközi tudományos életnek; számos külföldi konferencián tartott előadá-

saiért, szeminárium vezetése miatt sok elismerést kapott.

Évtizedek alatt hatalmas tudást szerzett, amelyet rendszeres tudományos és közéleti publikációiban folyamatosan közre adott. Munkássága fontos állomásait jelentették az életszínvonal körében végzett módszertani kutatásai. Több száz értékes tanulmánya, cikke és a kedvenc témáiban – így például a rejtett gazdaság folyamatairól – írt könyvei a későbbiekben is nélkülözhetetlen források lesznek közgazdasági ismereteinknek, tudásunknak. A Hevesi Gyula Érdemérem mellett számára az igazi elismerést a munkatársai szeretete, a szakmai közvélemény feltétlen elismerése jelentette.

lözhetetlen források lesznek közgazdasági ismereteinknek, tudásunknak. A Hevesi Gyula Érdemérem mellett számára az igazi elismerést a munkatársai szeretete, a szakmai közvélemény feltétlen elismerése jelentette.

Belyó Pál,

az ECOSTAT Kormányzati Gazdaság- és Társadalom-stratégiai Kutató Intézet igazgatója
E-mail: pal.belyo@ecostat.hu

A Statisztikai Szemlében megjelent írásainak gyűjteménye:

- A láthatatlan személyi jövedelmek becslési módszerei. 1984. évi 8–9. sz. 862–871. old.
- Az Európai Közgazdasági Társaság harmadik konferenciája. 1988. évi 12. sz. 1176–1178. old.
- A privatizáció statisztikai mérése. 1992. évi 11. sz. 974–979. old.
- Bérrányok és láthatatlan jövedelmek. 1989. évi 11. sz. 985–993. old.
- Gondolatok a megélhetésiköltség-index számításáról. 1991. évi 4–5. sz. 348–355. old.
- A fogyasztási szerkezet változásának statisztikai mérése. 1995. évi 12. sz. 990–998. old.
- Adózás, 1988–1996. 1997. évi 1. sz. 45–57. old.
- Az infláció okai Magyarországon. 1998. évi 4–5. sz. 358–374. old.
- Gondolatok az infláció méréséről és elosztási hatásáról. 1999. évi 7. sz. 502–514. old.
- Az adózatlan gazdaság és a globalizáció. 1999. évi 12. sz. 966–978. old.
- Jóléti trendek a rendszerváltás óta. 2003. évi 9. sz. 759–774. old.
- Munkaerő-piaci kilátások. 2007. évi 4. sz. 293–309. old.
- Foglalkoztatás és munkahelybővítés – nemzetközi kitekintéssel. 2008. évi 10–11. sz. 970–994. old.

Hírek, események

Kitüntetés. *Pukli Péter*, a KSH elnöke 2008. december 18-án „KSH Szolgálatáért” aranygyűrűt adományozott *Baksa Tibornak*, a Debreceni Igazgatóság Szervezési osztálya vezető főtanácsosának a társadalomstatisztika területén végzett színvonalas szervezői és irányítási tevékenységéért; *Baracza Lajosnének*, a Statisztikai kutatási és módszertani főosztály szakmai főtanácsadójának a KSH adatbázisrendszerének, adattárházrendszerének és meta-információs rendszerének kifejlesztésében, bevezetésében végzett kiemelkedő tevékenységéért; *Fogl Lászlónének*, a Gazdálkodási főosztály

Munkaügyi és illetmény-számfejtési osztálya főmunkatársának a bérigazdálkodás területén végzett hozzáértő és segítőkész munkájáért; *Irtzl Károlynének*, az Informatikai főosztály főosztályvezető-helyettesének magas szintű elkötelezett vezetői munkája és szakmai életútja elismeréseként; *Kelecsényiné Gáspár Katalinnak*, a Külkereskedelm-statisztikai főosztály főosztályvezetőjének statisztikusi életpályája, kiemelkedő szakmai munkája, szervezőkészsége nagyrabecsüléséért; *Novák Istvánnének*, a Tájékoztatási főosztály Területi tájékoztatói osztálya főmunkatársának a területi tájékoztatás terén

nagy szakértelemmel végzett eredményes és segítőkész munkavégzéséért; *Potozky Róbert-nénak*, a Mezőgazdasági- és környezeti statisztikai főosztály Mezőgazdasági statisztikai osztálya főmunkatársának az adatgyűjtések tervezésének, előkészítésének zökkenőmentes végrehajtása érdekében végzett munkájáért; *Probáld Ákosnak*, a Szolgáltatásstatisztikai főosztály főosztályvezetőjének hivatali szakmai teljesítményéért, a hazai és a külföldi szakmai és tudományos közéletben végzett tevékenységéért és *Vig Andrásnének*, az Életrészvény- és munkaügyi statisztikai főosztály Munkaügyi-statisztikai osztálya főmunkatársának a munkaügyi tájékoztatás területén nagy szorgalommal, lelkiismeretesen végzett eredményes munkavégzéséért.

Jelölés. *Török Ádám* akadémikust, az MKT alelnökét és *Oblath Gábort*, a Monetáris Tanács tagját, az MKT volt elnökségi tagját (aki egyben a *Statisztikai Szemle* Szerkesztőbizottságának tagja is) jelölték a Költségvetési Tanács tagjainak. A háromfős független testület elnöke az Országgyűlés támogatása esetén *Kopits György*, a Monetáris Tanács tagja lesz. Az Országgyűlés által 2008. végén elfogadott LXXV. törvény alapján létrehozandó Tanács feladata többek között, hogy makrogazdasági előrejelzéseket, a költségvetési adatokra vonatkozó technikai kivetítéseket, a költségvetési tervezéssel, előrejelzéssel és hatásvizsgálattal kapcsolatos módszertani ajánlásokat dolgozzon ki, valamint becsléseket készítsen mind a benyújtást követően, mind a zárószavazást megelőzően a költségvetési és a pótköltségvetési törvényjavaslatok, illetve minden olyan, az Országgyűlés által tárgyalt törvényjavaslat költségvetési hatására vonatkozóan, amely a külső tényezők alakulására befolyással lehet.

Az Európai Parlament és a Tanács rendeletei. Az Európai Parlament és a Tanács 2008. november 19-én fogadta el az

1165/2008/EK számú rendeletet az állatállományra és a hússokra vonatkozó statisztikákról, valamint a 93/23/EGK, a 93/24/EGK és a 93/25/EGK tanácsi irányelvek hatályon kívül helyezéséről. A rendelet célja közös jogi keret létrehozása a tagállamok állatállományára és hústermelésére vonatkozó közösségi statisztikák rendszeres előállításához, amelyek különösen a szarvasmarha-, a sertés-, a juh- és a kecskeállományról szóló statisztikára; a szarvasmarhákra, a sertésekre, a juhokra, a kecskékre és a baromfifélékre vonatkozó vágási statisztikára; valamint a marha-, a borjú-, a sertés-, a juh- és a kecskehústermelés előrejelzése terjednek ki.

Az Európai Parlament és a Tanács ugyanazon a napon fogadta el az 1166/2008/EK számú, a gazdaság szerkezeti felmérésekről és a mezőgazdasági termelési módszereket vizsgáló felmérésről, valamint az 571/88/EGK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló rendeletet, mely keretet hoz létre a mezőgazdasági gazdaságok szerkezetére vonatkozó, összehasonlítható közösségi statisztikák előállítására és a mezőgazdasági termelési módszereket vizsgáló felmérésre.

2008. december 16-án született meg az Európai Parlament és a Tanács 1338/2008/EK számú rendelete a népegészségre és a munkahelyi egészségre, illetve biztonságra vonatkozó közösségi statisztikáról, mely közös alapul szolgál a közösségi statisztikák rendszeres összeállítására.

Nobel-díj-átadás. *XVI. Károly Gusztáv* svéd király 2008. december 10-én adta át Stockholmban az irodalmi, az orvosi, a fizikai, a kémiai és a közgazdasági Nobel-díjakat. A svéd központi bank (Riksbank) által *Alfred Nobel* tiszteletére alapított közgazdasági Nobel-díjat 2008-ban *Paul Krugman*, az amerikai Princeton egyetem közgazdásza kapta. Az 1953-ban született amerikai professzort a kereskedelmi szer-

kezet és a gazdasági aktivitás területén végzett kutatásaiért díjazták. Teóriája a szabad kereskedelem eddig nyitott kérdéseire ad választ.

Az Európai Unió Statisztikai Programbizottságának ülése. *Pukli Pétert*, a Központi Statisztikai Hivatal elnökét, 2008. november 13-án, a Statisztikai Programbizottság (SPC) 68. ülésén, Luxembourgban választották meg az SPC mellett tevékenykedő Partnership Group (Partnerségi Csoport – PG) tagjának. A nyolc főből álló PG az SPC mellett tevékenykedő, felső szintű döntéselőkészítő szerv, melynek küldetése az Európai Statisztikai Rendszer működésének támogatása. A KSH elnöke részt vett a testület 2009. január 16-án megrendezett ülésén, melyen az új elnök, *Gerry O'Hanlon* (az Ír Statisztikai Hivatal elnöke) elfoglalta hivatalát.

Európai Statisztikai Rendszer. *Pukli Péter*, a KSH elnöke, *Nagy Eszter* a KSH tanácsadója és *Kárpáti József* főosztályvezető részt vettek a krakkói DGINS konferencia után létrehozott, az Európai Statisztikai Rendszer megújításával foglalkozó három magas szintű task force (munkacsoport) munkájának eredményeit összegző konferencián, melyet 2009. január 15-én és 16-án rendeztek meg Hágában.

A „KSH Sajtóreggeli a párbeszédért” című rendezvénysorozatának 2008. december 12-én megtartott találkozáján *Pozsonyi Pál* és *Szabó Péter*, a KSH főosztályvezetői tartottak előadást „Nemzeti számlák, GDP és azon túl” címmel. A résztvevőket *Pukli Péter*, a KSH elnöke köszöntötte. A rendezvény vendégei között volt *Oblath Gábor*, az MNB Monetáris Tanács tagja is.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet (International Statistical Institute – ISI) fontosabb konferenciaajánlatai

(A teljes ajánlatlista megtalálható a <http://isi.cbs.nl/calendar> honlapon.)

Hammamet, Tunézia. 2009. március 5–6.

Első nemzetközi statisztikai és adatbányászati ülés. (*First International Meeting on Statistics and Data Mining.*)

Információ: *Professor Werner Esswein*
(Technische Universität Dresden, D-01062 Dresden)
Telefon: (+49) 351 463-32354
E-mail: limam@tasa-online.org
Honlap: www.tasa-online.org/msdm2009

Koppenhága, Dánia. 2009. április 1-3.

A sorbaállási elmélet 100 éve – Erlang centenárium. Konferencia a sorbaállási elméletről *A. K. Erlang* sorbaállásról írt első munkájának 100. évfordulója alkalmából. (100 Years of Queueing – The Erlang Centennial. Conference on queueing theory on the occasion of the first paper on queueing by A.K. Erlang.)

Információ: *Villy Bék Iversen*

E-mail: vbiv@fotonik.dtu.dk

Honlap: www.erlang100.dk

Isztambul, Törökország. 2009. május 10-14.

A Nemzetközi Biometriai Társaság 5. Kelet-mediterrán Regionális Konferenciája (*5th Conference of the Eastern Mediterranean Region of the International Biometric Society.*)

Cím: Hacettepe University Faculty of Medicine Department of Biostatistics 06100 Ankara, Turkey

Telefon: +90 (312) 305 21 43 +90 (312) 305 14 67

Fax: +90 (312) 305 14 59

E-mail: info@ibs-emr2009.com

Honlap: www.ibs-emr2009.com